

Basisanalyse 2006

**Habitatområde nr. 79
Sneum Å og Holsted Ådal**



RIBE AMT

Indhold

SNEUM Å OG HOLSTED ÅDAL	4
1 Indledning	4
Natura 2000-planer	4
Gunstig bevaringsstatus	5
2 Beskrivelse af området	6
Administrative bindinger	6
Landskab og geologi	8
Hydrologiske forhold	8
Arealanvendelsen før og nu	8
3 Naturtyper og arter	8
Naturtyper	8
Arter	9
4 Mangler i datagrundlaget	10
5 Foreløbig trusselvurdering	10
Naturtyper	10
Arter	11
6 Modsatrettede naturinteresser	11
7 Naturforvaltning og pleje	11
Genopretning af Sneum Å	11
8 Nykonstaterede naturtyper	12
9 Litteraturliste	12
Anvendt litteratur	12
Baggrundslitteratur	14
Læsevejledning	Bilag 1
Beskrivelse af arternes biologi	Bilag 2
Beskrivelse af væsentlige typer af trusler	Bilag 3
Teknisk bilag, arter og naturtyper	Bilag 4

Sneum Å og Holsted Ådal

Habitatområde 79

1 Indledning

I medfør af Lov om miljømål skal der laves en plan for hvert af de internationale naturbeskyttelsesområder i Danmark, som omfatter EF-habitatområder, EF-fuglebeskyttelsesområder og Ramsarområder. Tilsammen kaldes de Natura 2000-områder. De nævnte områder har deres udspring i to forskellige EF-direktiver:

Habitatdirektivet

Habitatdirektivet fra 1992 har som helhed til formål at beskytte naturtyper og arter, der er truede, sårbare eller sjældne i EU. Til dette formål skal medlemsstaterne udpege en række særlige bevaringsområder, de såkaldte habitatområder. Hvert enkelt habitatområde er udpeget med henblik på at beskytte bestemte naturtyper og arter af dyr og planter. Nogle naturtyper og arter er prioriterede, hvilket medfører et særligt ansvar for beskyttelsen. Naturtyperne er anført på direktivets bilag I, og arterne på direktivets bilag II.

Fuglebeskyttelsesdirektivet

Fuglebeskyttelsesdirektivet fra 1979 har til formål at beskytte levestederne for fuglearter, som er sjældne, truede eller følsomme overfor ændringer af levesteder i EU. Til dette formål skal medlemsstaterne udpege en række fuglebeskyttelsesområder hvor disse fugle yngler eller regelmæssigt gæster for at fælde fjer, raste under trækket eller overvintre. Hvert enkelt fuglebeskyttelsesområde er udpeget for at beskytte levesteder for en eller flere af de fuglearter, der er opført på direktivets liste I.

Natura 2000-planer

En plan for et Natura 2000-område består af:

- En basisanalyse
- En målfastsættelse
- Et indsatsprogram

Basisanalysen

Amterne udarbejder basisanalysen for de enkelte Natura 2000-områder. Strukturreformen har medført, at opgaven er fremrykket, og amterne skal derfor aflevere analyserne til Staten senest den 1. juli 2006.

Fremrykningen af amternes arbejde med basisanalysen betyder, at amterne ikke kan udarbejde den i loven krævede tilstandsvurdering af de enkelte områder. Tilstandsvurderingen udarbejdes derfor efterfølgende af staten.

Idéfase

Det næste trin er en offentliggørelse af basisanalysen i forbindelse med en idéfase på minimum ½ år, hvor der indkaldes ideer til den videre planlægning.

Herefter udarbejder Staten senest i december i 2008 færdige Natura 2000-planer for alle områderne (inklusive målfastsættelser og indsatsprogrammer). Planerne skal i offentlig høring i minimum ½ år og de endelige planer fremlægges i december 2009.

For hvert Natura 2000-område skal der udarbejdes en selvstændig basisanalyse, der indeholder en kort sammenfatning med tekniske bilag og

kortbilag. I basisanalysen findes en gennemgang af den eksisterende viden om de naturtyper og arter som områderne er udpeget for.

Gunstig bevaringsstatus

I direktiverne er der krav om at fastholde eller genoprette ”gunstig bevaringsstatus” for de arter og naturtyper, som områderne er udpeget af hensyn til. For at en naturtype eller art kan siges at have gunstig bevaringsstatus skal en række kriterier være opfyldt.

Naturtyper

En naturtypes bevaringsstatus anses for ”gunstig”, når

- “det naturlige udbredelsesområde og de arealer, det dækker inden for dette område, er stabile eller i udbredelse”, og
- “den særlige struktur og de særlige funktioner, der er nødvendige for dens opretholdelse på lang sigt, er tilstede og sandsynligvis fortsat vil være det i en overskuelig fremtid”, og
- ”bevaringsstatus for de arter, der er karakteristiske for den pågældende naturtype, er gunstig.”

Arter

En arts bevaringsstatus anses for ”gunstig” når

- “data vedrørende bestandsudviklingen af den pågældende art viser, at arten på langt sigt vil opretholde sig selv som en levedygtig bestanddel af dens naturlige levesteder”, og
- “artens naturlige udbredelsesområde hverken er i tilbagegang, eller der er sandsynlighed for, at det inden for en overskuelig fremtid vil blive mindsket”, og
- ”der er – og sandsynligvis fortsat vil være – et tilstrækkeligt stort levested til på langt sigt at bevare dens bestande”.

2 Beskrivelse af området

Habitatområdet dækker et areal på ca. 514 ha hvor de centrale elementer er selve vandløbene og de tilstødende eng- og moseområder. Sneum Å og Holsted Å er hovedårer i et vidt forgrenet vandsystem, der forbinder centrale dele af amtet med Vadehavet. Udpegningsgrundlaget er vist i tabellen nedenfor (Tabel 2.1).

Tabel 2.1 Oversigt over udpegningsgrundlaget for EF-Habitatområde nr. 79 (Sneum Å og Holsted Ådal). Prioriterede arter og naturtyper er markeret med *. For naturtyper er angivet det kortlagte areal af naturtypen. For arter er vist udbredelsen af det potentielle levested, mens udbredelsen af det kendte levested er angivet i parentes. For hver art og naturtype er det angivet i tabellen, hvis der findes et særskilt databilag.

Nr.	Naturtype / Art	Areal/ længde	Antal levesteder / forekomster	Bilag
Arter				
1096	Bæklampret	(45 km)		4.4.1
1099	Flodlampret	15 km (45 km)		4.4.1
1113	*Snæbel	2,4 km (46 km)		4.4.1
1355	Odder	500 ha	1	4.2.1
Ferskvandsnaturtyper				
3260	Vandløb	60 km	1	4.4.1
Terrestriske naturtyper				
6210	Kalkoverdrev	-	-	-
6230	Surt overdrev	1,5 ha	3	4.5.2
6430	Urtebræmmer	-	-	-
7230	Rigkær	7,3 ha	7	4.5.5
Ikke på udpegningsgrundlaget				
7140	Hængesæk	0,2 ha	1	4.5.3
7220	Kildevæld	0,2 ha	2	4.5.4

Administrative bindinger

Ejerforhold

Mose- og engarealerne i området er privatejede af en lang række lodsejere.

Fredning

I 1965 blev et mindre lysesivkær ved Sneum Å ved Vibæk fredet for at sikre offentlig adgang til åen. Hele området er ca. 3 ha og privatejet

Naturbeskyttelsesloven/ Vandløbsloven

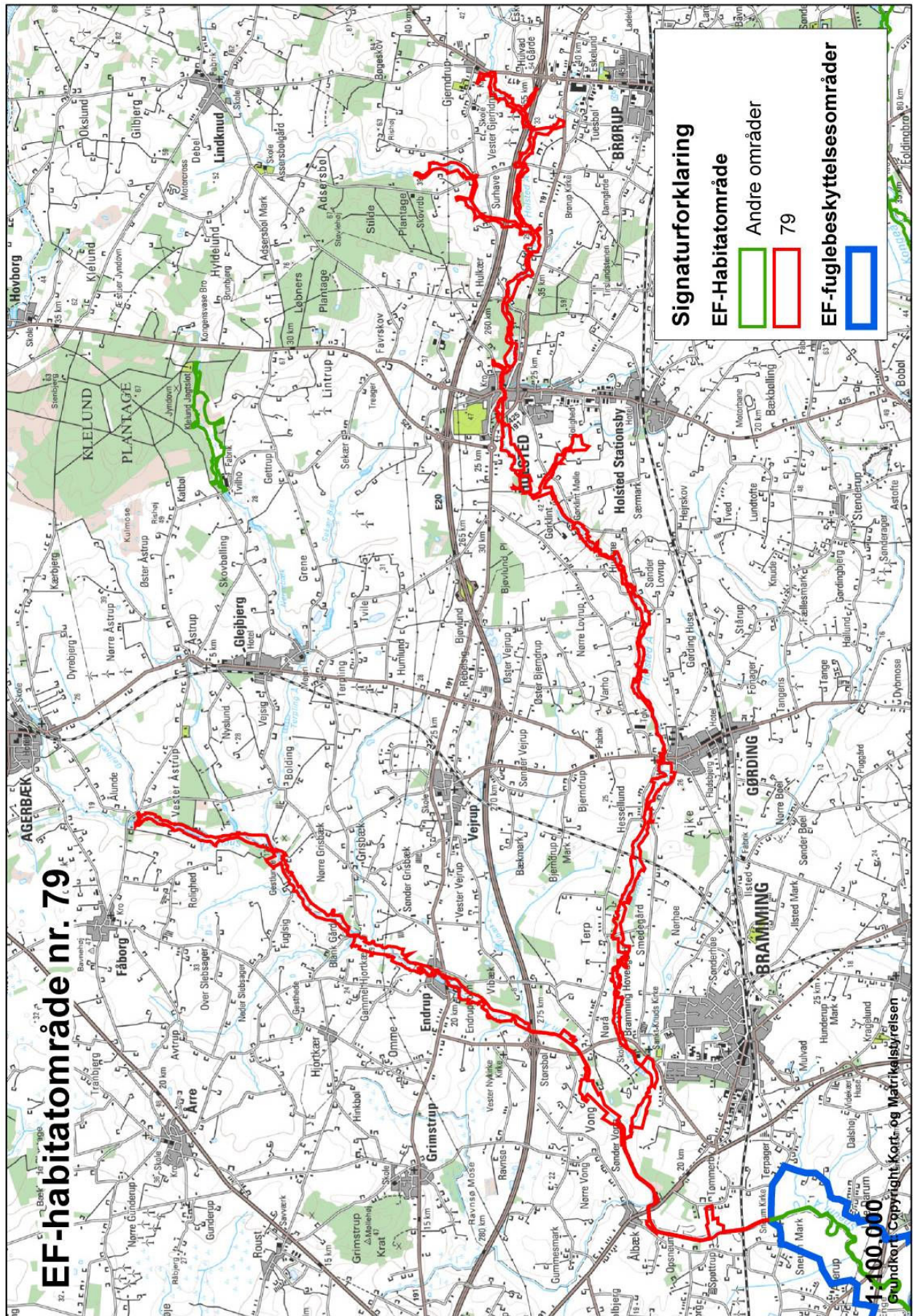
Områdets mose-, eng- og søområder er omfattet af naturbeskyttelseslovens § 3 i alt 396 ha.

Naturkvalitetsplanen

En del af de eng- og moselokaliteter, der ligger langs de øvre dele af vandløbene, er A-målsat i Ribe Amts Naturkvalitetsplan og en del af lokaliteterne lever op til den høje målsætning. Lokaliteterne langs Sneum Å syd for Endrup er mere kulturpåvirkede, og på hovedparten af strækningen er der dyrket helt op til vandløbet. De få engarealer, der her er omfattet af § 3, er B-målsat, men kun ganske få lever op til målsætningen. På den strækning af Holsted Å, der ligger mellem Gørklint og sammenløbet med Sneum Å findes en lang række eng- og moseområder. De fleste lokaliteter her er A eller B-målsat, men kun få lever op til målsætningen. Hele området er udpeget som hovedindsatsområde. Sneum Å er målsat B2 Laksefiskevand, hvilket betyder at Sneum Å er målsat som et egnet levested for laksefisk.

SFL-område

Hele området er udpeget til SFL-område.



Figur 1. Oversigtskort der viser beskyttelsesområdet.

Landskab og geologi

Smeltevandsdal

Området ligger i en smeltevandsdal mellem Esbjerg Bakkeø og Holsted Bakkeø.

Hydrologiske forhold

Sneum Å

Sneum Å er reguleret og kanaliseret over store strækninger især på den øvre og nedre del. Den regulerede strækning er ensformig og sandet uden den store variation hverken i bredde eller i bundforhold. Den uregulerede del af Sneum Å har derimod en naturlig hydrologi med varierede bundforhold med især meget dybe sving. Den naturlige hydrologi i den øvre del af åsystemet er desuden påvirket af dambrugsopstemninger.

Sneum Å løber i områder hvor jordbunden består af grovsand, det er derfor sandsynligt, at der under naturlige forhold kun vil være få naturlige grus og stenstryg.

Holsted Å

Holsted Å er reguleret over store strækninger, men har en varierende bredde med dybe sving og lave grusstryg. Holsted å er således markant anderledes end Sneum Å, hvilket kan skyldes at vandløbet afvander Holsted Bakkeø og løber fra øst til vest gennem moræneaflejringer. Kun den vestligste del af vandløbet domineres af blød vandrende sandbund som Sneum Å.

De mange dambrugsopstemninger i Holsted Å spærrer for vandrefisk (bl.a. snæbel) og påvirker vandløbet negativt med lange opstemningszoner.

Arealanvendelsen før og nu

Påvirket af landbrugsdrift

Arealerne langs vandløbene har traditionelt været brugt til græsning og høslæt og det er stadig den primære arealanvendelse langs den øvre del af vandløbene. Her er der dog en del eng- og mosearealer hvor driften er ophørt og disse arealer er under tilgroning med høje stauder og pilekrat.

I de nedre dele af beskyttelsesområdet er vandløbene mange steder omgivet af opdyrket ådalsbund.

3 Naturtyper og arter

Naturtyper

Kortbilag

Naturtypernes forekomst fremgår af bilag K2. Oplysningerne stammer hovedsageligt fra NOVANA-kortlægningen foretaget i perioden 2004 – 2005 (Fredshavn 2004). På et oversigtskort er mosaikforekomster (polygoner med flere naturtyper) vist signaturen for den dominerende naturtype. Derudover er for hver naturtype vist et kort med angivelse af de polygoner naturtypen indgår i.

Moser

Habitatområdet omfatter store arealer med § 3-beskyttede enge og moser. A- og B-værdisatte enge og moser udgør i alt 264 ha. Det samlede areal af naturtyperne hængesæk (7140), kildevæld (7220) og rigkær (7230) er godt 7,5 ha. Arealet af de kortlagte naturtyper udgør således kun en beskedent andel af eng og moselokaliteterne i området. Rigkær er registreret flere steder langs Holsted Å og Sneum Å. De findes især de steder, hvor ådalen er mest kuperet, men hvor græsningsdriften er blevet opretholdt gennem de seneste årtier. Kildevæld er registreret 2 steder, og der er fundet en enkelt forekomst med hængesæk.

<i>Overdrev</i>	Forekomsten af overdrev er generelt sparsom i det sydvestlige Jylland, og hovedparten af de § 3-registrerede overdrev i habitatområdet er præget af gødskning og/eller tidligere omlægning. Surt overdrev blev ved NOVANA-kortlægningen registreret på 1, 7 ha fordelt på 3 forekomster. Kalkoverdrev (6210) blev ikke registreret ved kortlægningen.
<i>Søer</i>	Der findes 37 søer, damme og vandhuller i ådalen. Alle er under 0,4 ha, antageligt kunstige. Amtet har ingen data om naturtyper og trusler.
<i>Vandløb</i>	Naturtypen Vandløb (3260) i området udgøres af to større vandsystemer, Sneum Å og Holsted Å. Forhold vedrørende vandkvaliteten er behandlet nærmere i Vandrammedirektivets basisanalyse, hvoraf det fremgår, at vandkvaliteten er tilfredsstillende. Der foreligger sporadiske oplysninger om fiskebestande og botaniske forhold. Ribe Amt foretager en regulativmæssig grødeskæring 1-2 gange om året i de to vandsystemer. De mindre tilløb (kommunevandløbene) vedligeholdes af kommunerne ligeledes ved 1-2 årlige regulativmæssige grødeskæringer.
<i>Kortbilag</i>	Arter Aktuelle og potentielle levesteder for arter er vist på bilag K3. Der er vist kortbilag for arter på udpegningsgrundlagene, som har afgrænsede og definerbare levesteder. I enkelte tilfælde er arter som ikke indgår i det aktuelle områdes udpegningsgrundlag medtaget. Afgrænsningen af levestederne er baseret på faglige skøn sammenholdt med tidligere og aktuelle registreringer af forekomster. I de tilfælde, hvor udbredelsen rækker ud over habitatgrænsen, er tilstødende områder inddraget.
<i>Hav- og Flodlampret</i>	Bestandenes størrelse er aldrig undersøgt, så der findes ingen data. Mange observationer tyder dog på, at de to arter ikke er sjældne i Sneum Å. Da lampretterne ikke kan passere spærringer eller fisketrapper er udbredelsen knyttet til den del af vandsystemerne, der ligger neden for det nederste stemmeværk.
<i>Bæklampret</i>	Den lille bæklampret er almindelig overalt i Sneum Å systemet. Den er mest hyppig i tilløbene og den øvre del af åsystemet, hvor den har bestande overalt.
<i>Snæbel</i>	Bestanden i Sneum Å er meget lille, så lille at den ikke kan måles ved fangst-genfangsmetoden. Ved de seneste undersøgelser sidst i 1990'erne var bestanden på omkring 300 fisk. Manglende opvækstpladser til den spæde yngel og spærringer, der forhindrer snæblen i at nå frem til gydepladserne, er de væsentligste årsagen til den faldende bestand.
<i>Odder</i>	Beskyttelsesområdet ligger forsat syd for odderens hovedudbredelsesområde i Danmark, men undersøgelser gennemført i 1996, i 1998/1999 og i 2004 viser, at arten har spredt sig ganske meget mod sydvest og således også i Ribe Amt det seneste årti. Ganske vist blev odderen kun fundet på én ud af de 16 stationer i Sneum Å/Holsted Å ved 1998/1999-undersøgelsen (ved Hessellund), men ud fra de seneste resultater, hvor den er fundet i vandløb både nord og syd for, vurderes det, at arten nu forekommer fast i beskyttelsesområdet. Desuden foreligger flere udokumenterede observationer af odder i vandløbssystemet, som peger i samme retning.

Tilsyneladende rummer beskyttelsesområdet mange egnede levesteder, og stort set hele området er registreret som potentielt levested for odderen.

4 Mangler i datagrundlaget

<i>Urtebræmmer</i>	Naturtypen urtebræmmer (6430) forventes at forekomme spredt langs vandløbene i habitatområdet. Der har ikke været fokuseret på naturtypen i forbindelse med NOVANA-kortlægningen.
<i>Kalkoverdrev</i>	Samtlige registrerede overdrev blev kortlagt som sure overdrev (6230). Kalkoverdrev er en del af udpegningsgrundlaget, men naturtypen blev ikke registreret ved kortlægningen. Inden naturtypen fjernes fra områdets udpegningsgrundlag bør den eftersøges på enkelte mulige lokaliteter.
<i>Søer</i>	Der foreligger ingen oplysninger om naturtype eller trusler for søerne i habitatområdet.

5 Foreløbig trusselvurdering

Naturtyper

<i>Eutrofiering og tilgroning</i>	<p>Hovedparten af de registrerede forekomster af Natura 2000-naturtyper i området er truet af eutrofiering og tilgroning. De beregnede gennemsnitlige kvælstofdepositioner er for alle fire registrerede naturtyper i området større end eller lig med tålegrænsen. Dette afspejles i data for de kortlagte områder. For samtlige naturtyper er arealet præget af eutrofiering og med dominans af høje urter og vedplanter meget udbredt eller spredt forekommende.</p> <p>Kun omkring 50 % af rigkærene (der udgør størstedelen af det kortlagte areal i området) er i drift. Derfor er der en stor andel af rigkærene truet af tilgroning. De sure overdrev er overvejende afgræsset, og derfor kun i mindre grad truet af tilgroning. Til gengæld er der tegn på at overgræsning medvirker til eutrofiering af disse arealer.</p>
<i>Arealreduktion</i>	Tilgroningen truer også med at formindske det samlede areal af Natura 2000-naturtyperne i området.
<i>Invasive arter</i>	Flere steder i Holsted Ådal udgør kæmpe-bjørneklo en trussel mod rigkærs- og overdrevsvegetationen.
<i>Vandløb</i>	Dele af Sneum Å-systemet er reguleret. Reguleringen genererer forøget sandvandring som har en udpræget negativ effekt på diversiteten af både dyr og planter.
<i>Grødeskæring</i>	De årlige grønnskæringer er med til at generere sandvandring og fastholde vandløbene i et successionsstadium med lav diversitet. Grønnskæringen fremmer arter af pindsvineknop, som ved tilgroningen øger behovet for mere grønnskæring. De flerårige vintergrønne arter af vandstjerne, mærke og vandranunkel har behov for mere stabile forhold, og kan ikke klare sig i konkurrencen med pindsvineknop. Vandløb der ikke grønnskæres har en mere stabil bund, højere diversitet af vandplanter og smådyr og en mere moderat tæthed af vandplanter i forhold til vandløb, der grønnskæres en til flere gange om året.

Arter

Fisk

Vandløbspærringer og forurening fra dambrug er den største direkte trussel mod fiskearterne på udpegningsgrundlaget. Hertil kommer mangel på egnede gydepladser for laks, hav- og flodlampret. Foruden dette mangler snæblen egnede opvækstpladser for ynglen (vinteroversvømmede enge, lavvandede områder m.m.) i den nedre del af vandsystemet. Dette formodes at være den direkte årsag til at snæbel er uddød eller ved at uddød Sneum Å. Det planlagte naturgenopretningsprojekt har bl.a. til formål at forbedre forholdene for de disse fiskearter, så de i fremtiden kan opretholde levedygtige bestande.

Odder

Mulige trusler mod odderen og dens muligheder for at etablere en fast ynglebestand i beskyttelsesområdet er forstyrrelser i levestederne forårsaget af færdsel som f.eks. kanosejlads og fritidsfiskeri

6 Modsatrettede naturinteresser

Fjernelse af opstemninger

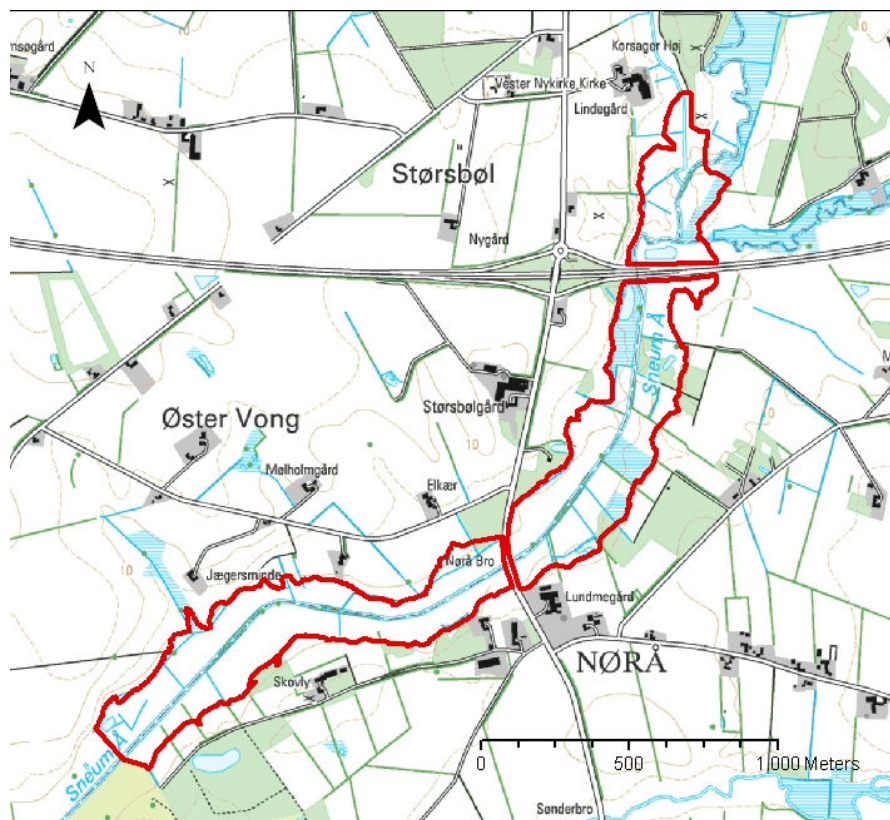
Fjernelse af opstemninger ved dambrug vil forbedre passageforhold for alle fiskearter og øvrige vandløbsdyr. Fjernelse af opstemningen vil sænke vandstanden i vandløbet og tilstødende vådområder umiddelbart ovenfor stemmeværket. Det vil i nogle tilfælde kunne påvirke Natura 2000-naturtyper der optræder på udpegningsgrundlaget.

7 Naturforvaltning og pleje

Genopretning af Sneum Å

VMPII og LIFE

Naturgenopretningsprojektet er et kombineret Vandmiljøplan II – projekt og EU Life – snæbelprojekt LIFE05NAT/DK/00153 Actions for Houting.



Figur 2. Kort, der viser projektområdet for naturgenopretningsprojektet i Sneum Å.

Skov- og Naturstyrelsen og Ribe Amt ønsker at gennemføre et naturgenopretningsprojekt på en cirka 3 km lang strækning af Sneum Å fra stryget ved Størsbøl Bæk til umiddelbart opstrøms Kaj Lykke Golfklub. Projektet søges gennemført med støtte fra Skov- og Naturstyrelsens Vandmiljøplan II – midler samt EU Life – midler.

Projektets formål er at nedbringe kvælstofbelastningen fra Sneum Å til Vadehavet samt at skabe gyde- og opvækstområder for den truede laksefisk snæbel, således at den naturlige bestand af snæbler sikres.

Projektet omfatter en gensnoning og hævnning af vandspejlet i Sneum Å. Det sker ved at lægge åen tilbage i sine gamle slyngninger i det omfang, det kan lade sig gøre under hensyntagen til blandt andet kulturhistorie og naturværdier. Samtidig afbrydes dræn og afvandingsgrøfter inden for projektområdet, således at vandet i stedet ledes ud over engene.

I de genskabte våde enge omdannes nitrat-kvælstof fra det tilstrømmende vand til frit kvælstof, som er uskadeligt for miljøet. Derudover vil der opstå enkelte vinteroversvømmede områder i ådalen, hvor de nyklækkede snæbellarver vil kunne tilbringe de første måneder i deres liv, til de er så udviklede, at de kan overleve den høje saltholdighed i Vadehavet.

MVJ-aftaler:

Både langs Sneum Å og Holsted Å er der en del arealer, der er omfattet MVJ-aftaler, der sikrer at arealerne drives ekstensivt med græsning eller høslæt. I Holsted Å systemet findes arealerne primært omkring og opstrøms sammenløbet mellem Holsted Å og Stilde Å, omkring Gørklint og på strækningen mellem Gørding og Terp. Langs Sneum Å findes der enkelte spredte MVJ-arealer på strækningen opstrøms sammenløbet med Holsted Å. Langs den nederste del af Sneum Å er MVJ-aftalerne koncentreret omkring Sneum Mark. Disse arealer ligger dog udenfor selve habitatområdet.

8 Nykonstaterede naturtyper

Hængesæk

Der blev registreret en enkelt væsentlig forekomst på 0,2 ha med hængesæk (7140) ved Sneum Å.

Kildevæld

Mange steder i ådalene i området er der betydelige forekomster af trykvand. Flere af de kortlagte rigkær (7230) findes derfor i mosaik med mindre forekomster af kildevæld (7220), og kildevæld bør medtages i udpegningsgrundlaget. Flere potentielle lokaliteter er i dag præget af eutrofiering og tilgroning, og er derfor ikke kortlagt. Naturtypen har tidligere været mere udbredt i området.

9 Litteraturliste

Anvendt litteratur

Annon. (1997a). Laksefiskene og fiskeriet i vadehavsområdet - Teknisk Rapport, DFU-rapport nr. 40-97. Samarbejdsprojekt mellem Danmarks Fiskeriundersøgelser, Ribe Amt og Sønderjyllands Amt.

Annon. (1997b). Laksefiskene og fiskeriet i vadehavsområdet - Bilagsrapport, DFU-rapport nr. 40a-97. Samarbejdsprojekt mellem Danmarks Fiskeriundersøgelser, Ribe Amt og Sønderjyllands Amt.

- Annon (1997c). Laksefiskene og fiskeriet i vadehavsområdet - Supplerende undersøgelser, DFU-rapport nr. 40b-97. Samarbejdsprojekt mellem Danmarks Fiskeriundersøgelser, Ribe Amt og Sønderjyllands Amt.
- Annon (1997d). Laksefiskene og fiskeriet i vadehavsområdet - Resumerapport, december 1997. Samarbejdsprojekt mellem Danmarks Fiskeriundersøgelser, Ribe Amt og Sønderjyllands Amt.
- Annon. (2003). National forvaltningsplan for Snæbel.
(http://www.ribeamt.dk/-graphics/NATUR_OG_MILJO/Publikationer/Vandloeb/Forvaltningsplan_for_snaebel_DK.pdf)
- Annon. (2004). National Forvaltningsplan for Laks.
(http://www.skovognatur.dk/udgivelser/2004/87-7279-589-1/laks_handlingsplan.pdf)
- Ellenberg et al. (1991). Zeigerwerte von Pflanzen in Mitteleuropa, Erich Goltze KG, Scripta Geobotanica nr. 18.
- Fredshavn (2004). Teknisk anvisning til kortlægning af terrestriske naturtyper. http://www2.dmu.dk/1_Om_DMU/2_Tvaer-funk/3_fdc-bio/ta/TA-N3-101.pdf
- Frikke, J. & J. Vahl, 2000. Undersøgelse af Odderens forekomst i Ribe Amt 1998-2000. Naturovervågning i Ribe Amt. Ribe Amt, Naturovervågningskontoret,
- Frikke, J. & P. Witt, 2005. Naturtyper og arter, Status 2004. NOVANA. Ribe Amt, Natur- og Landskabskontoret.
- Ribe Amt (2003d). Naturen i Helle Kommune.
- Ribe Amt (2004d). Naturen i Holsted Kommune.
- Ribe Amt (2005a). Lov om Miljømål, Vandrammedirektivet, Basisanalysen del 1, Vanddistrikt 55.
- Ribe Amt (2005d). Naturen i Bramming Kommune.
- Ribe Amt (2005h). Vandløb, Status og udvikling 1989 – 2004. NOVANA
- Ribe Amt (2006a). Lov om Miljømål, Vandrammedirektivet, Basisanalysen del 2, Vanddistrikt 55.
- Ribe Amt (2006b). Naturtyper i Ribe Amt.
- Skov- og Naturstyrelsen (2003): Manual vedr. vurdering af de lokale miljøeffekter som følge af luftbåret kvælstof ved udvidelse og etablering af større husdyrbrug. Udgivet af Miljøministeriet.
<http://www2.skovognatur.dk/udgivelser/2003/87-7279-537-9/pdf/helepubl.pdf>
- Skov- og Naturstyrelsen (2005a): Opdatering af Ammoniakmanualen. Brev til amterne af 15. december.
<http://www.skovognatur.dk/Udgivelser/Tidligere/2003/ammoniakmanualen.htm>
- Skov- og Naturstyrelsen (2005b): Vejledning til amterne om udarbejdelse af Natura 2000-basisanalyse.
http://www.skovognatur.dk/NR/rdonlyres/B94B1028-F744-40DE-83DE-42C6A48E4D3A/9626/Basis_vejl_final.pdf
- Søgaard, B. et. al. (2003): Kriterier for gunstig bevaringsstatus. Naturtyper og arter omfattet af EF-habitatdirektivet & fugle omfattet af EF-

fuglebeskyttelsesdirektivet. 2. udgave. Danmarks Miljøundersøgelser. 462 s.
- Faglig rapport fra DMU, nr. 457. <http://faglige-rapporter.dmu.dk>.

Baggrundslitteratur

Nedenstående liste er en fortegnelse over kilder til mere generel information om naturforholdene i habitatområderne, herunder en række ældre naturregistreringer, rapporter m.v. der ikke er citeret i selve basisanalysen.

Miljø- og Energiministeriet (1998). Rødliste 1997 over planter og dyr i Danmark.

Miljø- og Energiministeriet/Skov og Naturstyrelsen (2000). Danske naturtyper i det europæiske NATURA 2000 netværk.

Peter Wind (1994). Oversigt over botaniske lokaliteter. 10. Ribe Amt, Miljø- og Energiministeriet. Skov- og Naturstyrelsen.

Ribe Amt (1970). Generel Landskabsplan for Ribe Amt..

Ribe Amt (1985). Landskaberne – Kortlægning og beskrivelse samt oversigtlig vurdering.

Ribe Amt (1982). Søer og moser i Ribe Amt - En vegetationsregistrering.

Ribe Amt (1985). De geologiske og biologiske fredningsinteresser – Kortlægning og beskrivelse samt oversigtlig vurdering.

Ribe Amt (1986). Fredningsplanlægning – Heder i Ribe Amt.

Sønderjyllands og Ribe amter for Styregruppen i Projekt Nationalpark Vadehavet (2005). Natur i vadehavsområdet – beskrivelse af nuværende og potentielle naturværdier.

Ribe Amt (2002). Naturovervågning i Ribe Amt. Strandenge i Ribe Amt – status 2000.

Ribe Amt (2003). Regionplan 2012

Ribe Amt (2005). Naturtyper og arter. Status 2004 – NOVANA.

Bilag 1

Læsevejledning til Basisanalysen

Indhold

1 Basisanalysernes opbygning	2
Beskrivelse af Natura 2000-området	2
Natura 2000-områdets naturtyper og arter	2
Foreløbig trusselsvurdering	3
Modsatrettede interesser	3
Naturforvaltning og pleje	3
Nykonstaterede eller nyindvandrede arter og naturtyper	3
2 Basisanalysernes tekniske bilag	4
NOVANA-kortlægning	4
Væsentlige datakilder for arter	4
3 Basisanalysernes kortbilag	5
Naturtypekortlægning	5
Levesteder for arter	5
MVJ-Støtte og pleje	5

1 Basisanalysernes opbygning

Basisanalyserne er udarbejdet i henhold til Skov- og Naturstyrelsens vejledning til amterne om udarbejdelse af Natura 2000-basisanalyse (Skov- og Naturstyrelsen 2005b). I henhold til vejledningen er det i første omgang prioriteret at beskrive de kortlagte naturtyper og udpegningsgrundlaget. Dernæst er en mere fuldstændig kortlægning af områderne prioriteret. Slutteligt er eventuelle supplerende oplysninger om andre naturtyper og arter medtaget, hvor det vurderes at være særligt relevant.

Der er udarbejdet basisanalyser for alle habitat- og fuglebeskyttelsesområder. Hvor det skønnes hensigtsmæssigt, er flere områder behandlet i samme analyse – f.eks. ved overlap mellem flere habitatområder eller mellem habitat- og fuglebeskyttelsesområder.

De enkelte basisanalyser indeholder følgende afsnit:

Beskrivelse af Natura 2000-området

I basisanalysernes afsnit 2 præsenteres Natura 2000-området m.h.t. administrative bindinger, landskab og geologi, hydrologi og arealanvendelse. Desuden er der i dette afsnit vist en tabel med udpegningsgrundlaget for det enkelte Natura 2000-område. Udpegningsgrundlaget er den liste over arter og naturtyper, som områderne er udpeget for at beskytte.

Natura 2000-områdets naturtyper og arter

I basisanalysernes afsnit 3 præsenteres den viden, der er tilgængelig om de arter og naturtyper, der findes på udpegningsgrundlaget. Oplysningerne stammer fra en række forskellige kilder, hvoraf de vigtigste er:

NOVANA-Kortlægning

Langt hovedparten af data til beskrivelse af naturtyperne er hentet fra kortlægning af naturtyper i habitatområderne, en kortlægning som er en del af NOVANA-programmet ([Fredshavn 2004](#)). Ved denne kortlægning er naturtypernes forekomst i hvert habitatområde kortlagt. Om hver forekomst af en naturtype, er der registreret en række oplysninger om arealernes struktur (vegetationshøjde, fugtighed, andelen af vedplanter, forekomst af invasive arter mv.).

Planteliste

For hver forekomst af naturtypen i habitatområdet er der udlagt én cirkel med en radius på 5 meter (efterfølgende ”5m cirkel”). Cirklen er udlagt, så den repræsenterer forekomsten af naturtypen bedst muligt. Inden for cirklen registreres alle forekommende plantearter.

18 naturtyper

Kortlægningen omfatter som udgangspunkt alene 18 af de naturtyper som forekommer på habitatdirektivets bilag II. Herudover findes sporadiske oplysninger om andre naturtyper, men kun i begrænset omfang med artslistor og supplerende arealbeskrivelser.

TILDA

Data fra NOVANA-kortlægningen er gemt i databasen ”TILDA”. Og de kortlagte polygoner er digitaliseret i GIS (Disse er vist på kortbilag, se nedenfor). De arealangivelser, der er vist for naturtyperne i tabel 2.2 er baseret på dataudtræk fra TILDA. Naturtyper, som ikke er kortlagt, har ingen arealangivelse.

Naturkvalitetsplan

Datamaterialet fra NOVANA-kortlægningen er for det tidligere Ribe Amt suppleret med oplysninger fra amtets naturkvalitetsregistrering. Disse data er

indsamlet i perioden 1998-2004 i forbindelse med udarbejdelsen af Ribe Amts Naturkvalitetsplan for amtets § 3 områder. Der er primært tale om plantelister, og en generel beskrivelse af den enkelte lokalitets naturindhold. Data fra Naturkvalitetsplanen er primært brugt som indikation af, hvilke Natura 2000-naturtyper et område kan indeholde, og dermed som grundlag for nærmere kortlægning af naturtyperne.

Artsoplysninger

Baggrundsoplysningerne om arter stammer dels fra NOVANA-programmet og fra amtets øvrige overvågning/administration. For fuglenes vedkommende stammer en betydelig del af datagrundlaget fra Danmarks Miljøundersøgelser og Dansk Ornitologisk Forening.

Foreløbig trusselvurdering

En række forskellige påvirkninger af naturen udgør en trussel for de naturtyper og arter, Natura 2000-områderne er udpeget for. Basisanalyserns afsnit 4 omhandler den foreløbige trusselvurdering for områdernes udpegningsgrundlag. Omfanget af den enkelte trusselstype vurderes, herunder vurderes det, om arter eller naturtyper er akut truede. Vurderingen baseres på opsamlet viden og erfaring fra NOVANA-kortlægningen og amtets øvrige administration.

Væsentlige trusler

I Bilag 3 er kort gennemgået de væsentligste typer af trusler mod arter og naturtyper.

Modsatrettede interesser

Basisanalyserns afsnit 5 beskriver de modsatrettede interesser mellem forvaltning af naturtyper/ arter på udpegningsgrundlaget. Det angives således, hvilke tiltag der forhøjer naturtilstanden for én udpegningsnaturtype/art, men samtidig forringer naturtilstanden for en anden.

Der vil i nogle tilfælde være arter og naturtyper på udpegningsgrundlaget der har så forskellige krav til levested, at det kan være vanskeligt at opnå gunstig bevaringsstatus for alle naturtyper og arter i området. Det kan f. eks. være græsning på en strandeng. Relativt intensiv græsning holder vegetationen kort og tæt. Det begunstiger en række karakteristiske plantearter. Men hvis græsningen er så tæt, at der ikke efterlades tuer eller mindre områder med højere græs, hvor almindelig ryle og brushane kan placere deres reder, forsvinder disse fugle fra området.

Naturforvaltning og pleje

Basisanalyserns afsnit 6 beskriver overordnet de plejetiltag, der er gjort i området, og som kan forventes at have en effekt i fremtiden.

Nykonstaterede eller nyindvandrede arter og naturtyper

Basisanalyserns afsnit 7 oplister de nykonstaterede eller nyindvandrede forekomster af arter eller naturtyper, der aktuelt ikke indgår i udpegningsgrundlaget, men som vil skulle vurderes i forbindelse med en kommende revision af udpegningsgrundlagene. Det drejer sig eksempelvis om arter og naturtyper på bilag 1 eller 2 til EF-habitatdirektivet eller på bilag 1 til EF-fuglebeskyttelsesdirektivet.

2 Basisanalysernes tekniske bilag

I basisanalysens tekniske bilag (Bilag 4) er det angivet hvilke data, der ligger til grund for vurderinger i forhold til naturtyper og arter. I bilaget er en sammenstilling af de væsentligste data for arter og naturtyper, men i vidt omfang henvises til datakilder eller rapporter, hvor data er behandlet grundigere end her.

NOVANA-kortlægning

Langt størstedelen af data for naturtyperne er hentet i TILDA og stammer fra NOVANA-kortlægningen (se ovenfor). Efter inspiration fra en fællesamtlig arbejdsgruppe er der udarbejdet et antal standardpræsentationer for hver naturtype, for at illustrere en række forhold vedr. naturtypens areal, struktur, tilgroning, eutrofiering og hydrologi.

For den enkelte naturtype er angivet hvor mange steder den forekommer, og hvor stort et areal den udgør i habitatområdet. Det er vigtigt at være opmærksom på, at data i mange tilfælde baseres på meget få registreringer af naturtypen

I naturtypekortlægningen blev det registreret hvorvidt en eller flere naturtypekarakteristiske strukturer forekom (udbredt, spredt eller slet ikke). Det gælder f.eks. om der var ”Udbredte forekomster af klokkelyng” på våd hede eller ej. Naturtypekarakteristiske strukturer er fremstillet i en matrice med arealfordeling i forhold til en 3-trins-vurdering af de enkelte strukturers udbredelse.

Strukturer, som relaterer sig til vegetationshøjde, vedplantevækst, hydrologi, drift og pleje er angivet med arealfordeling i forhold til en 5-trins-klassificering.

Ellenberg-værdier

Ellenberg's indikatorværdier er værdier, der for en given planteart angiver dens præference mht. fugtighed, lys, pH, salinitet og næringsstofindhold på en skala fra 1 til 10 (dog 12 for fugtighed) (Ellenberg 1991). Ellenberg-værdier for de enkelte naturtyper er angivet som et gennemsnit af den gennemsnitlige Ellenberg-værdi for de enkelte 5m-cirkler. Det bør bemærkes, at Ellenberg-værdierne ikke er frekvensvægtede, og at arter, som optræder fåtalligt i 5m-cirklerne, således kan vægte uforholdsmæssigt højt.

Karakteristiske arter

Karakteristiske arter jf. fortolkningsmanualen er oplistet, og andelen af cirkler med fund er angivet. I den forbindelse henledes opmærksomheden på, at arterne ikke i alle tilfælde kan betegnes som karakteristiske for den pågældende naturtype under danske forhold. Fravær af karakteristiske arter skal således ikke nødvendigvis ses som et udtryk for, at naturtypens tilstand er dårligere, end det kunne forventes.

Væsentlige datakilder for arter

De væsentlige kilder om fugleforekomster stammer fra udtræk fra DOF-databasen (Fugle), DMU-data for arter, reservattællinger, projektbeskrivelser og naturplaner.

3 Basisanalysernes kortbilag

Kortbilag

Kortgrundlaget findes som aktive web-baserede kort på www.vandognatur.dk. Her vil man dels kunne finde den aktuelle kortlægning af naturtyper i habitatområderne, dels den foreløbige vurdering af kendte og potentielle levesteder for de arter, der indgår i udpegningsgrundlaget for de enkelte områder. Der er for hvert område vist et enkelt oversigtskort over området i selve basisanalysen.

Naturtypekortlægning

Kortene viser udbredelsen af de naturtyper, som er blevet kortlagt i perioden 2004 – 2005 (Danmarks Miljøundersøgelser 2004). Desuden er kortene i et vist omfang blevet suppleret med andre relevante naturtyper som f.eks. 3160 (Brunvandede søer og vandhuller) og 91D0 (*Skovbevoksede tørvemoser), men for disse naturtyper er kortlægningen langt fra komplet.

Levesteder for arter

Kortene viser de kendte og de potentielle levesteder for de arter på udpegningsgrundlagene, som har afgrænsede og definerbare levesteder. I enkelte tilfælde er arter som ikke indgår på det aktuelle områdes udpegningsgrundlag medtaget. Såfremt hele det beskrevne område vurderes at være levested for en art for udpegningsgrundlaget, er levestedet ikke nødvendigvis digitaliseret. Afgrænsningen af levestederne er baseret på faglige skøn sammenholdt med tidligere og aktuelle registreringer af forekomster.

I de tilfælde hvor en arts levested rækker ud over afgrænsningen af beskyttelsesområdet, er kun den del af levestedet, der er i området vist på kortet.

MVJ-Støtte og pleje

Der er på hjemmesiden adgang til kort over gældende MVJ-aftaler.

Bilag 2

Beskrivelse af arternes biologi

Bilaget er udgået. Arternes biologi er beskrevet på Skov- og Naturstyrelsens hjemmeside:

http://www.skovognatur.dk/Emne/Natura2000/Arter_habitat/

Bilag 3

Beskrivelse af væsentlige typer af trusler

Bilaget er udgået. Findes i stedet på hjemmesiden for Idéfasen:

<http://www.vandognatur.dk>

Bilag 4

Habitatområde nr. 79

Teknisk bilag for arter og naturtyper



RIBE AMT

Bilag 4

Teknisk bilag for arter og naturtyper

Indhold

ARTER	4
1 Fisk	4
2 Pattedyr	4
2.1 Odder	4
NATURTYPER	5
3 Naturtyper omfattet af naturbeskyttelseslovens § 3	5
4 Akvatiske naturtyper	6
4.1 Vandløb (3260)	6
4.2 Søer	7
5 Tørre naturtyper	7
5.1 Kvælstofdeposition	8
5.2 *Surt overdrev (6230)	9
5.3 Hængesæk (7140)	10
5.4 Kildevæld (7220)	12
5.5 Riggær (7230)	13

Arter

1 Fisk

Regionale undersøgelser

Ribe Amt har årligt foretaget regionale undersøgelser på et stort antal stationer i de mindre vandløb. Undersøgelserne foretages ved elektrofiskeri. Ved hver station elfiskes strækning på 50 eller 100 m, hvor alle fisk registreres med art, størrelse og antal. Alle nyere relevante data er lagt ind i fiskedelen af databasen Winbio.

Der er med års mellemrum foretaget specialundersøgelser af fiskearterne i de vestjyske vandløb. De fleste af disse undersøgelser er ikke relevante i denne sammenhæng, bortset fra undersøgelserne af lakse- og snæbelbestandene. De ældre undersøgelser er rapporteret på papir i et stort antal interne rapporter, men essensen af de gamle rapporter kan findes i publikationerne ”National Forvaltningsplan for Snæbel” og ”National Forvaltningsplan for Laks”.

Snæbel og Laks

Alle relevante data er samlet i publikationen [National Forvaltningsplan for Snæbel](#) (annon. 2003). Snæblen bliver nu overvåget i forbindelse med NOVANA, og data fra den overvågning behandles i den årlige afrapportering senest i 2005 (Ribe Amt 2005h). Alle relevante data er samlet i publikationen [National Forvaltningsplan for Laks](#) (annon. 2004).

Vadehavsundersøgelsen

Vadehavsundersøgelsen blev gennemført i perioden 1994 til 1996, og er en omfattende undersøgelse af laksefiskebestandene i Vadehavet og alle de større vadehavsvandløb (Varde Å, Sneum Å, Kongeåen, Ribe Å, Brøns Å, Brede Å og Vidå). Undersøgelser beskriver hvilke forhold der regulerer og begrænser bestandene og størrelserne af gydebestanden for hvert vandløb af havørred, laks og snæbel. Endvidere er en række forslag til optimering af vandløbenes bestande af de nævnte tre arter. Resultaterne af undersøgelsen foreligger i 4 adskilte rapporter med fællestitlen: ”Laksefiskene og fiskeriet i vadehavsområdet”. Hovedrapporten har undertitlen ”Teknisk rapport” (annon., 1997a), medens delundersøgelser der blev inddraget undervejs har undertitlen ”Supplerende undersøgelser” (Annon., 1997c). Bilagsrapporten dækker de væsentligste rådata (Annon. 1997b). Resumerapporten er en populær udgave af alle rapporterne, for den der gerne vil have et hurtigt overblik (Annon. 1997d).

2 Pattedyr

2.1 Odder

Tre undersøgelser

Odderens forekomst i Ribe Amt er beskrevet ud fra tre nyere undersøgelser – i henholdsvis 1996, 1998-2000 og i 2004. Undersøgelserne i 1996 og i 2004 var landsdækkende, mens undersøgelsen i 1998-2000 alene blev gennemført i Ribe Amt og de nordligste dele af Sønderjyllands Amt. I forbindelse med undersøgelserne blev der i 1996 udlagt 93 stationer ved vandløb i amtet, og eftersøgningen af spor efter odder (fodaftryk, ekskrementer, m.v.) blev gentaget de samme steder i både 1998/2000 og i 2004. Derudover omfattede 1998/2000-undersøgelsen yderligere 47 stationer, og er derved den hidtil mest grundige registrering, der er foretaget. Resultaterne af odderundersøgelserne er offentliggjort i Frikke & Vahl (2000) samt Frikke og Witt (2005).

Kortbilag

Kortbilaget viser dels det vurderes potentielle levested for odder, dels registreringerne fra odderundersøgelsen i 2004 (Frikke og Witt, 2005).

Naturtyper

3 Naturtyper omfattet af naturbeskyttelseslovens § 3

§ 3-beskyttet natur

Indenfor de internationale naturbeskyttelsesområder vil store dele og ofte størstedelen af arealet være naturområder omfattet af naturbeskyttelseslovens § 3. I forbindelse med udarbejdelsen af Ribe Amts naturkvalitetsplan er alle amtets § 3 områder (bortset fra søerne) vurderet, værdisat og målsat. Derudover omfatter naturkvalitetsplanen en udpegning af en række hovedindsatsområder, hvor naturforbedrende tiltag har 1. prioritet. Alle de internationale beskyttelsesområder er udpeget som til hovedindsatsområder. En nøjere gennemgang af principper for værdisat og målsætning, og en nærmere beskrivelse af hovedindsatsområderne findes i en række kommunerapporter "Naturen i Helle kommune" (Ribe Amt 2003b), Naturen i "Bramming Kommune" (Ribe Amt 2005d), og "Naturen i Holsted Kommune" (Ribe Amt 2004d) og en samlerapport "Naturtyper i Ribe Amt" (Ribe Amt 2006b). Arealet af § 3-beskyttede naturtyper og andelen af områderne, hvor målsætningen er opfyldt fremgår af tabellerne herunder.

Tabel 3.1. Arealet (ha) af de forskellige § 3 beskyttede naturtyper fordelt på værdisætningsklasserne A, B, og C. Søerne er ikke værdisat.

Naturtype	Stor (A)	Mellem (B)	Lille (C)	Ikke værdisat	I alt
Eng	97	106	91		293
Mose	25	36	26		87
Hede		0,1			0,1
Overdrev	2,8	4	5,7		13
Sø				2,9	2,9
I alt	125	146	123	3	396

Tabel 3.2. Sammenligning af værdisat og målsætninger for de § 3-naturområder, der er omfattet af naturkvalitetsplanen. I tabellen er den arealmæssige andel af hhv. A, B og C målsatte og A, B og C værdisatte lokaliteter angivet. I de grønne felter er målsætningen opfyldt, medens de røde felter viser den procentvise andel af det samlede areal indenfor hver målsætningsklasse, hvor målsætningen ikke er opfyldt. Nederst er vist den %-vise andel af det samlede areal med hver værdisætningsklasse.

§ 3-områder (søer undtaget)		Værdisætning			I alt
		Stor (A)	Mellem (B)	Lille (C)	
Målsætning	Stor (A)	59 %	41 %		100%
	Mellem (B)		33 %	67 %	100%
	Lille (C)				
I alt		32%	37%	31%	100%

4 Akvatiske naturtyper

4.1 Vandløb (3260)

Alle data om vandløbenes målsætninger, fysiske forhold, forureningstilstand, flora og fauna kan findes i databasen Winbio. Disse data er bl.a. bearbejdet i forbindelse med basisanalysen for Vandrammedirektivet (Ribe Amt 2005a og 2006a).

Alle vandløb med undtagelse af de mindste temporære vandløb med grøftagtig karakter er målsat (Tabel 4.1). På et antal udvalgte stationer i de A og B målsatte vandløb gennemføres hvert år en forureningsbedømmelse efter ”Dansk Faunaindeks” (DVFI). Disse undersøgelser danner grundlag for en vurdering om målsætningen i de enkelte vandløb er opfyldt (Tabel 4.2).

I forbindelse med de regionale tilsyn på vandløbsstationerne registreres bl.a. de arter af vandplanter der kan findes på vandløbsstationen (Tabel 4.3).

Tabel 4.1. Målsatte vandløbsstrækninger i habitatområde 79 fordelt på vandløbsbredder og målsætning i Ribe Amts regionplan 2016. Alle strækninger er angivet i km.

Målsætning\ Vandløbsbredde	< 2 m	2 - <10 m	≥10 m	I alt
Gyde- og yngelovvækstområde for laksefisk - B1	2,7	0,2	-	2,8
Laksefiskevand - B2	2,0	55,4	10,2	67,6
Karpefiskevand - B3	0,6	0,0	-	0,6
Vandløb, der skal anvendes til afledning af vand - C	1,0	-	-	1,0
Gyde- og yngelovvækstområde for laksefisk (påvirket af okker) - B1 (F)	0,4	-	-	0,4
Karpefiskevand (påvirket af okker) - B3 (F)	-	-	-	-
Vandløb, der er påvirket af spildevand - D	0,8	-	-	0,8
I alt	7,6	55,6	10,2	73,3

Tabel 4.2. Forureningsbedømmelse for vandløbsstationer i habitatområdet.

DVFI-faunaklasse	1	2	3	4	5	6	7	I alt
Antal stationer	3			13	13	4		33
Forureningsgrad felt	IV	III-IV	III	II-III	II	I-II	I	I alt
Antal stationer				4	9			13

Tabel 4.3. Liste over registrerede plantearter på regionale tilsyn på vandløbsstationerne i habitatområdet. For hver art er det angivet hvor mange stationer arten er registreret på. I parentes er vist på hvor mange stationer, der er registreret vandplanter i perioden.

Art	Periode	
	1995-2000 (41 stationer)	2000-2005 (42 stationer)
Karakteristiske arter		
Kildemosslægten	5	4
Kruset vandaks	1	1
Sideskærm		2
Svømmende vandaks	9	15
Vandaksslægten	6	4
Vandstjerneslægten	30	26
Øvrige taxa		
Andemadslægten	5	6
Dueurtslægten		2
Dunhammerslægten		1
Græsfamilien	1	5
Høj sødgræs	14	1
Hår-tusindblad	1	10
Kryb-hvene	1	
Manna-sødgræs		1
Mærkeslægten	2	15
Paddelegslægten	3	4
Pilbladslægten	1	
Pileurtslægten		1
Pindsvineknopslægten	30	33
Sideskærmslægten	11	5
Sødgræsslægten		13
Tagrørslægten	4	
Vandhårslægten	21	4
Vandkarse		2
Vand-mynte		4
Vandpestslægten	22	21
Vandranunkelslægten	33	32
Vandspirslægten		1
Ærenprisslægten		2

4.2 Søer

I TOP10dk findes 37 søer med et samlet areal på 3,6 ha. i habitatområdet. Amtet har ingen viden om søerne.

5 Tørre naturtyper

NOVANA-Kortlægning

Langt hovedparten af data til beskrivelse af naturtyperne er hentet fra en kortlægning af naturtyper i habitatområderne, en kortlægning som er en del af NOVANA-programmet ([Fredshavn, 2004](#)). Ved denne kortlægning er naturtypernes forekomst i hvert habitatområde kortlagt. Om hvert forekomst af en naturtype, er der registreret en række oplysninger om arealernes struktur, (vegetationshøjde, fugtighed, andelen af vedplanter, forekomst af invasive arter mv.).

Planteliste

For hver forekomst af naturtypen i habitatområdet er der udlagt én cirkel med en radius på 5 meter (efterfølgende ”dokumentationscirkel”). Cirklen er udlagt, så den repræsenterer forekomsten af naturtypen bedst muligt. Indenfor cirklen registreres alle forekommende plantearter.

Kortlægningen omfatter som udgangspunkt alene 18 af de naturtyper som forekommer på habitatdirektivets bilag II. Herudover findes sporadiske oplysninger om andre naturtyper, men kun i begrænset omfang med artslistor og supplerende arealbeskrivelser. Langt størsteparten af figurer og tabeller i nedenstående bygger på NOVANA-kortlægningsdata.

5.1 Kvælstofdeposition

Den gennemsnitlige afsætning af kvælstof er opgivet som kommunevise gennemsnit af NH_y og NO_x for årene 2000, 2003 og 2004 beregnet med modellen DEHM-REGINA (Skov- og Naturstyrelsen 2005a). En betydelig del af NH_y -fraktionen består af ammoniak fra lokale husdyrbrug, som er ujævnt fordelt i landskabet. Hertil kommer, at afsætningen af ammoniak på forskellige overfladetyper varierer i forhold til ruheden. Der er derfor foretaget en korrektion af de kommunevise gennemsnitstal i forhold til lokal husdyrtæthed og til forskellige naturtypers ruhed inden for habitatområdet. Korrektionen er foretaget ved hjælp af metoden beskrevet i Ammoniakmanualen (Skov- og Naturstyrelsen 2003).

Tabel 5.1. Oversigt over beregnet kvælstofdeposition (kg N/ha/år) og tålegrænser for alle registrerede naturtyper i habitatområdet.

Naturtype	Kvælstofdeposition	Tålegrænse
6230	24,1 ± 1,0	10-20
7140	25,7	10-15 ^{3,7}
7220	25,3 ± 0,6	15-25 ⁸
7230	25,0 ± 1,3	15-25 ³

³ Tålegrænsen for højmoser (5 – 10 kg N ha⁻¹år⁻¹) kan anvendes hvis en væsentlig forekomst af følsomme højmosearter på lokaliteten ønskes beskyttet.

⁷ Naturtypen er en delmængde af den bredere naturtype fattigkær, der har tålegrænse i intervallet 10 – 20 kg N ha⁻¹år⁻¹

⁸ Naturtypen omfatter også Palludellavæld, der forventes at have tålegrænser i den lave ende af intervallet.

5.2 *Surt overdrev (6230)

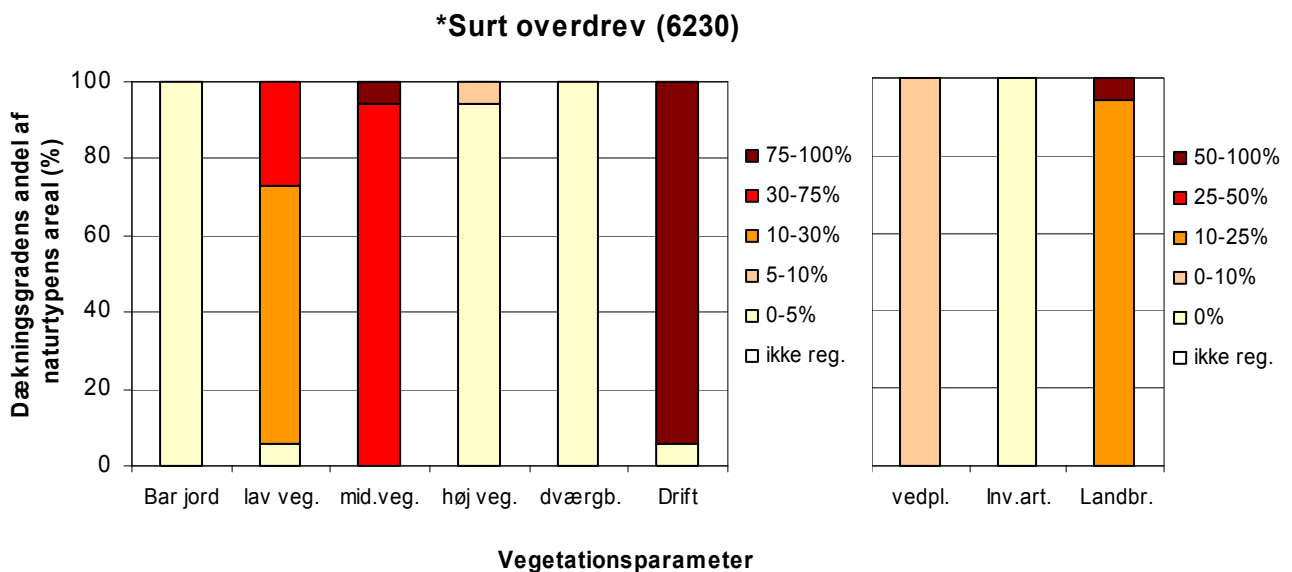
I TILDA er surt overdrev registreret 3 steder (1,5 ha.). Nedenfor er vist udvalgte sammenstillinger af data.

Særlige strukturer

Forekomsterne af naturtypen omfatter en række mindre arealer i ådalen. Langt størstedelen var afgræsset (men ikke nødvendigvis på tidspunktet for besigtigelsen). Generelt blev det vurderet, at tilstødende landbrugsarealer og/eller overgræsning førte til eutrofiering af dele af arealerne. Generelt dominerede en middelhøj urtevegetation, og vedplanteopvæksten var beskednen.

Tabel 5.2. NOVANA-kortlægning af naturtypen surt overdrev (6230) i habitatområde 79. Fordelingen af negative og positive naturtypespecifikke strukturer i de forekomster hvor naturtypen er registreret. For både negative og positive strukturer er angivet om strukturerne samlet set er udbredte (U), spredte (S) eller ikke tilstede (I). Antallet af registreringer med hver af de 9 kombinationsmuligheder er vægtet for forekomsternes arealer. Positive og negative strukturer for naturtypen er vist til højre i tabellen og er nærmere beskrevet i Fredshavn (2004).

*Surt overdrev (6230)				3 forekomster, 1,5 ha		
		Negative strukturer				
		I	S	U		
Positive strukturer	U	-	-	-	Positive strukturer: Store fritliggende sten Engmyretuer Enkelte træer/buske m. fodpose Forekomst af dværgbuske	
	S	-	67	33	Negative strukturer: Næringsberiget, dominans af rajgræs Næringsberiget, dominans af kvik Næringsberiget, dominans af agertidse Næringsberiget, dominans af fuglegræs og enårig rapgræs	
	I	-	-	-		



Figur 5.1. Strukturdata fra NOVANA-kortlægningen i habitatområde 79. I feltet blev de viste vegetationsparametre registreret på en 5-trins skala for dækningsgraderne. For hver vegetationsparameter viser figuren hvor stor en andel af naturtypens samlede areal der udgøres af den enkelte dækningsgrad. Der indgår data for alle 3 registrerede forekomster af naturtypen i habitatområdet.

Der er registreret i gennemsnit 26 arter i dokumentationscirklerne for naturtypen, hvilket indikerer, at i det mindste dele af arealet fortsat rummer en betydelig artsrigdom (Tabel 5.3). Der er registreret fire karakteristiske arter for naturtypen fordelt på de tre dokumentationscirkler. Kun den almindelige lyngsnerre forekom i flere cirkler (Tabel 5.4).

Ellenberg's indikatorværdier er beregnet som et gennemsnit af værdierne for de arter, der blev registreret i dokumentationscirklerne for naturtypen i området. Værdierne er vist i tabellen nedenfor, men data er ikke yderligere behandlet, se i øvrigt læsevejledningen.

Tabel 5.3. Antallet af arter og Ellenberg's indikatorværdier for dokumentationscirkler i naturtypen surt overdrev (6230). For naturtyper med mere end én forekomst er vist gennemsnit +/- standardafvigelse.

# arter i 5m-cirkel	Ellenberg N	Ellenberg F	Ellenberg L	Ellenberg R
26,7 ± 5,5	3,8 ± 0,5	5 ± 0,4	7 ± 0,2	5,6 ± 0,3

Tabel 5.4. Karakteristiske arter for naturtypen surt overdrev (6230). Kun arter registreret i 5m-cirkler er vist. En oversigt over karakteristiske arter findes i tekniske anvisninger til naturtypeovervågning (Jesper Fredshavn, 2004).

*Surt overdrev (6230)		(3 forekomster)	
Art	# 5m-cirkler med fund	Andel af 5m-cirkler med fund (%)	
fladbælg, krat-	1	33,3	
perikon, kantet	1	33,3	
snerre, lyng-	2	66,7	
svingel, fåre-	1	33,3	

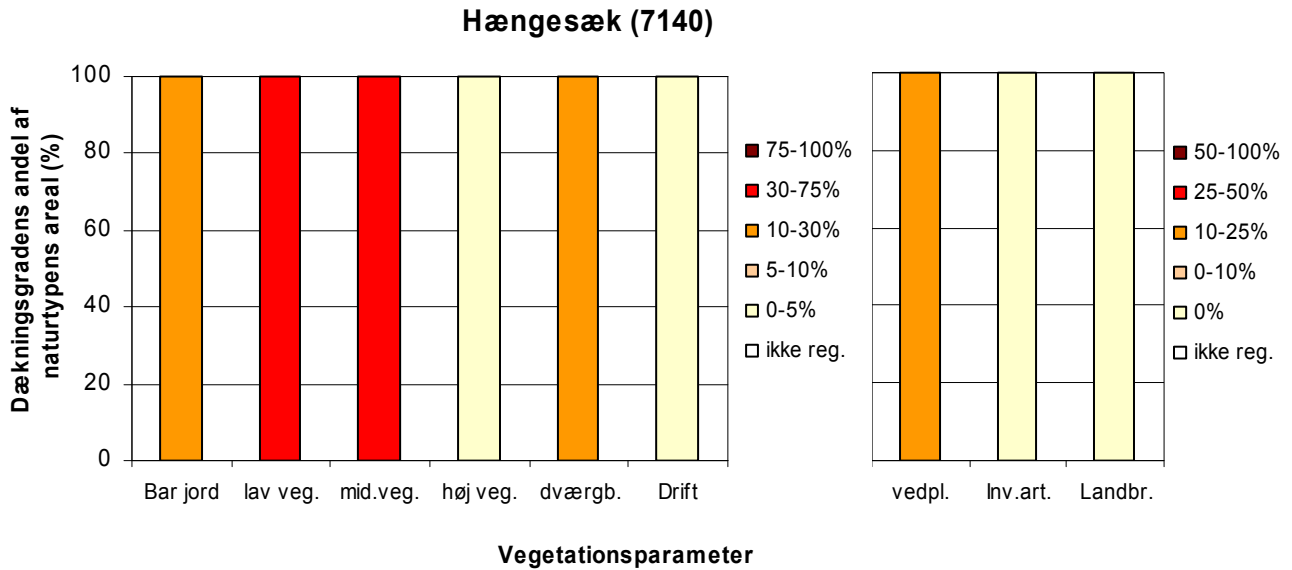
5.3 Hængesæk (7140)

Et enkelt sted i ådalen er registreret en hængesækforekomst (0,2 ha.) i en mindre hedemose ved Sneum Å. Arealet er domineret af lav til middelhøj urtevegetation, med spredt urtevegetation. Spredt på arealet er der træopvækst (Tabel 5.5, Figur 5.2).

Tabel 5.5. NOVANA-kortlægning af naturtypen hængesæk i habitatområde 79. Fordelingen af negative og positive naturtypespecifikke strukturer i de forekomster hvor naturtypen er registreret. For både negative og positive strukturer er angivet om strukturerne samlet set er udbredte (U), spredte (S) eller ikke tilstede (I). Antallet af registreringer med hver af de 9 kombinationsmuligheder er vægtet for forekomsternes arealer. Positive og negative strukturer for naturtypen er vist til højre i tabellen og er nærmere beskrevet i Fredshavn (2004)

Hængesæk (7140)				Positive strukturer: Gyngende bund. Dominans af tørvemosser. Dominans af bladmosser
		Negative strukturer		
		I	S	U
Positive strukturer	U	-	100	-
	S	-	-	-
	I	-	-	-
		Negative strukturer: Udtørret. Tilgroet med græsser. Tilgroet med dværgbuske. Tilgroet med træer		

1 forekomst, 0,2 ha



Figur 5.2. Strukturdata fra NOVANA-kortlægningen i habitatområde 79. I felten blev de viste vegetationsparametre registreret på en 5-trins skala for dækningsgraderne. For hver vegetationsparameter viser figuren hvor stor en andel af naturtypens samlede areal der udgøres af den enkelte dækningsgrad. Der indgår data den ene registrerede forekomst af naturtypen i habitatområdet.

Plantearter

I dokumentationscirklen for den enlige forekomst med hængesæk er der fundet 13 arter. Ingen af de registrerede arter er på listen over karakteristiske arter for naturtypen.

Ellenberg's indikatorværdier er beregnet som et gennemsnit af værdierne for de arter, der blev registreret i dokumentationscirklerne for naturtypen i området. Værdierne er vist i tabellen nedenfor, men data er ikke yderligere behandlet, se i øvrigt læsevejledningen.

Tabel 5.6. Antallet af arter og Ellenberg's indikatorværdier for dokumentationscirkler i naturtypen hængesæk (7140). For naturtyper med mere end én forekomst er vist gennemsnit +/- standardafvigelse.

# arter i 5m-cirkel	Ellenberg N	Ellenberg F	Ellenberg L	Ellenberg R
13	2	8,3	7,6	3,1

Afvanding

Tabel 5.7. Oversigt over afvanding og vandindvinding i forekomster af naturtypen hængesæk (7140). Både antallet af forekomster og andelen af arealet er angivet. Udtræk fra TILDA.

Afvanding og vandindvinding	Antal forekomster	Andel af areal (%)
Afvanding og vandindvinding forekommer ikke	1	100
Tegn på afvanding (grøfter el. lign.), men uden tydelige vegetationsændringer	-	-
Afvanding medfører sommerudtørring og begyndende tilgroning)	-	-
Udbredt tørlægning og tilgroning med tørbundsplanter	-	-
Fuldstændig tørlægning af hele arealet	-	-
Registrering mangler	-	-

5.4 Kildevæld (7220)

I TILDA er Kildevæld registreret på 1 enkelt forekomst (0,2 ha). Nedenfor er vist udvalgte sammenstillinger af data.

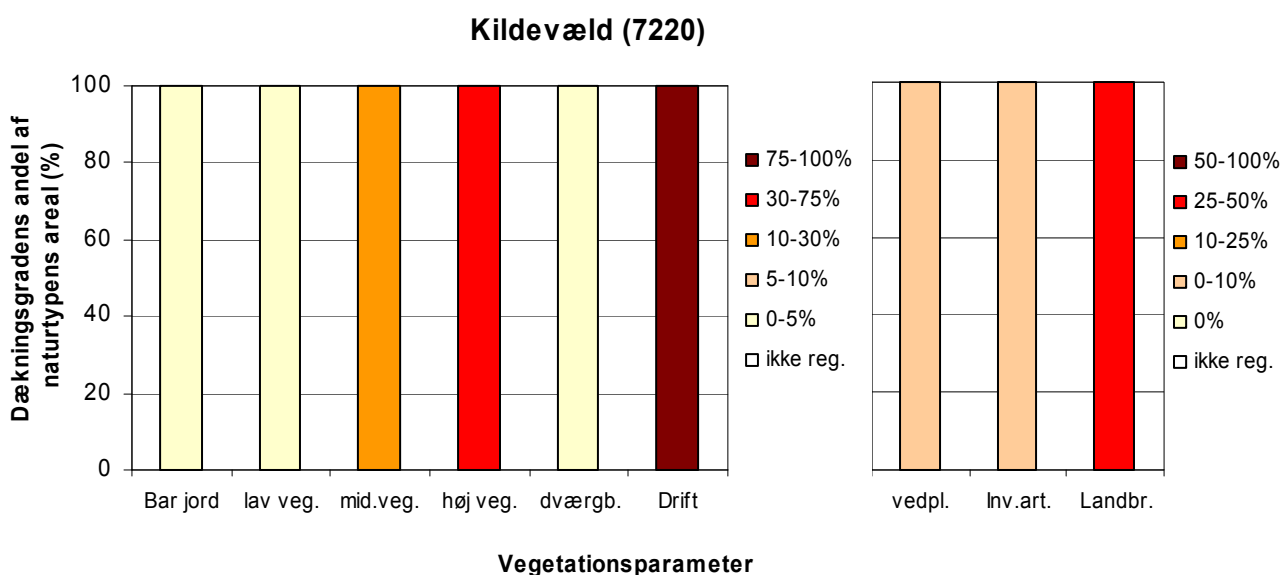
Særlige strukturer

Kildevæld er alene registreret på en enkelt lokalitet ved Holsted Å, reelt findes naturtypen flere steder i ådalen i mosaik med rigkær. Forekomsten ved Holsted Ådal er afgræsset, men forholdsvis eutfrieret og påvirket af landbrugsdrift. Arealet er domineret af middelhøj og høj urtevegetation. Der fandtes enkelte individer af den invasive art kæmpe-bjørneklo (Tabel 5.8, Figur 5.3).

Tabel 5.8. NOVANA-kortlægning af naturtypen kildevæld (7220) i habitatområde 79. Fordelingen af negative og positive naturtypekarakteristiske strukturer i de forekomster hvor naturtypen er registreret. For både negative og positive strukturer er angivet om strukturerne samlet set er udbredte (U), spredte (S) eller ikke tilstede (I). Antallet af registreringer med hver af de 9 kombinationsmuligheder er vægtet for forekomsternes arealer. Positive og negative strukturer for naturtypen er vist til højre i tabellen og er nærmere beskrevet i Fredshavn (2004).

		Negative strukturer			
		I	S	U	
Positive strukturer	U	-	-	-	Positive strukturer: Tuf (Kalkuds-killelser) Rig mosflora
	S	-	100	-	
	I	-	-	-	
					Negative strukturer: Udtørret Tilgroet med høje urter/vedplanter

1 forekomst, 0,2 ha



Figur 5.3. Strukturdata fra NOVANA-kortlægningen i habitatområde 79. I felten blev de viste vegetationsparametre registreret på en 5-trins skala for dækningsgraderne. For hver vegetationsparameter viser figuren hvor stor en andel af naturtypens samlede areal der udgøres af den enkelte dækningsgrad. Der indgår data for de 2 registrerede forekomster af naturtypen i habitatområdet.

Plantearter

I den enlige dokumentationscirklen for den enlige forekomst med hængesæk er der fundet 32 arter (Tabel 5.9). Ingen af de registrerede arter er på listen over karakteristiske arter for naturtypen.

Ellenbergs indikatorværdier er beregnet som et gennemsnit af værdierne for de arter, der blev registreret i dokumentationscirklerne for naturtypen i området. Værdierne er vist i tabellen nedenfor, men data er ikke yderligere behandlet, se i øvrigt læsevejledningen.

Afvanding

Der var ikke tydelige tegn på, at afvanding har ført til tydelige vegetationsændringer.

Tabel 5.9. Antallet af arter og Ellenbergs indikatorværdier for dokumentationscirkler i naturtypen kildevæld (7220). For naturtyper med mere end én forekomst er vist gennemsnit +/- standardafvigelse.

# arter i 5m-cirkel	Ellenberg N	Ellenberg F	Ellenberg L	Ellenberg R
32	5,3	7,6	6,8	6,0

5.5 Riggær (7230)

I TILDA er riggær registreret på 7 forekomster (7 ha.). Nedenfor er vist udvalgte sammenstillinger af data.

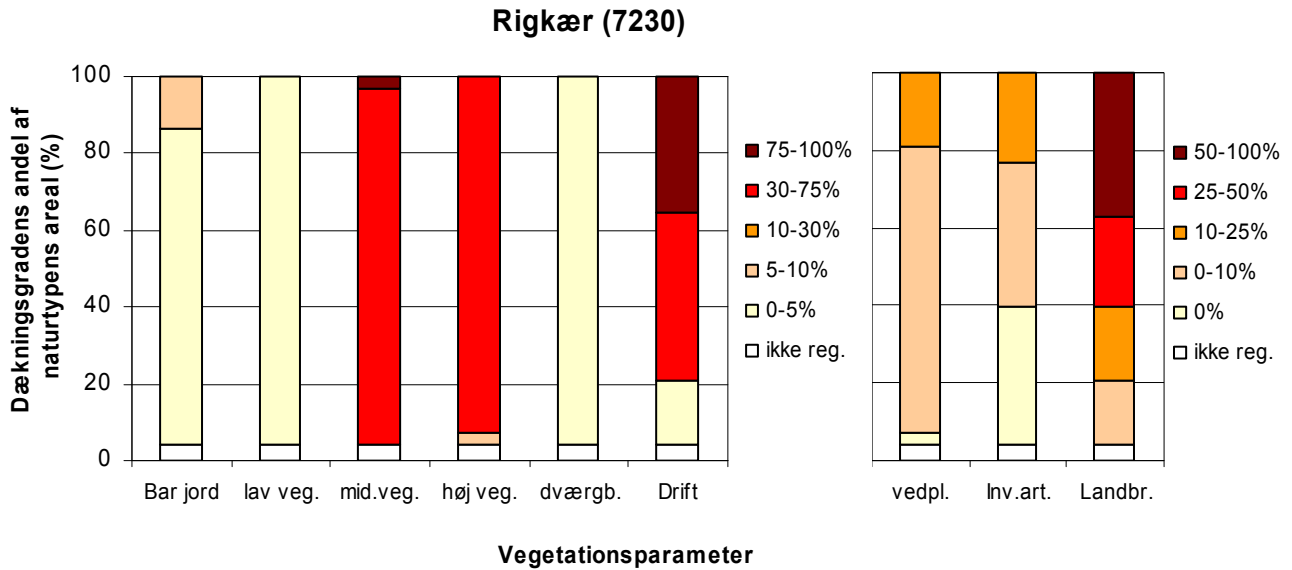
Særlige strukturer

Langs de øvre dele af Holsted Å og Sneum Å findes en række riggærspartier. De fleste er vældprægede og forekommer i mosaik med kildevæld (7220). Mere end halvdelen af det kortlagte areal er eutrofieret og med dominans af høje urter. En betydelig del er tilsyneladende påvirket af landbrugsdriften på arealerne eller på de tilstødende arealer. Dele af riggærene er dog fortsat præget af en rig karplanteflora. Omkring halvdelen af det kortlagte areal var afgræsset ved besigtigelsen. Enkelte steder var der betydelige forekomster af kæmpebjørneklo.

Tabel 5.10. NOVANA-kortlægning af naturtypen riggær i habitatområde 79. Fordelingen af negative og positive strukturer i de forekomster hvor naturtypen er registreret. For både negative og positive strukturer er angivet om strukturerne samlet set er udbredte (U), spredte (S) eller ikke tilstede (I). Antallet af registreringer med hver af de 9 kombinationsmuligheder er vægtet for forekomsternes arealer. Positive og negative strukturer for naturtypen er vist til højre i tabellen og er nærmere beskrevet i Fredshavn (2004).

Riggær (7230)				Positive strukturer: Trykvand i terrænniveau. Rig mosflora. Rig blomsterflora.
		Negative strukturer		
		I	S	U
Positive strukturer	U	-	39	-
	S	-	-	57
	I	-	-	-
				Negative strukturer: Udtørret. Eutrofieret. Dominans af høje urter. Opvækst af vedplanter.

7 forekomster, 7 ha



Figur 5.4. Strukturdata fra NOVANA-kortlægningen i habitatområde 79. I felten blev de viste vegetationsparametre registreret på en 5-trins skala for dækningsgraderne. For hver vegetationsparameter viser figuren hvor stor en andel af naturtypens samlede areal der udgøres af den enkelte dækningsgrad. Der indgår data for alle 7 registrerede forekomster af naturtypen i habitatområdet.

Plantearter

Der blev registreret mellem 31 og 43 arter i de 6 dokumentationscirkler, hvilket indikerer, at der fortsat findes forholdsvis artsrige partier med rigkær i området. Der blev registreret fire karakteristiske arter for naturtypen i dokumentationscirklerne, det var alle almindelige plantearter (Tabel 5.12).

Ellenberg's indikatorværdier er beregnet som et gennemsnit af værdierne for de arter, der blev registreret i dokumentationscirklerne for naturtypen i området. Værdierne er vist i tabellen nedenfor, men data er ikke yderligere behandlet, se i øvrigt læsevejledningen.

Tabel 5.11. Antallet af arter og Ellenberg's indikatorværdier for dokumentationscirkler i naturtypen rigkær (7230). For naturtyper med mere end én forekomst er vist gennemsnit +/- standardafvigelse.

# arter i 5m-cirkel	Ellenberg N	Ellenberg F	Ellenberg L	Ellenberg R
36,8 ± 4,6	4,7 ± 0,5	7,3 ± 0,5	7 ± 0,1	5,8 ± 0,2

Tabel 5.12. Karakteristiske arter for naturtypen rigkær (7230). Kun arter registreret i 5m-cirkler er vist. En oversigt over karakteristiske arter findes i tekniske anvisninger til naturtypeovervågning (Jesper Fredshavn, 2004).

Rigkær (7230)		(7 forekomster)
Art	# 5m-cirkler med fund	Andel af 5m-cirkler med fund (%)
star, almindelig	3	42,9
star, hirse-	1	14,3
star, næb-	4	57,1
star, top-	2	28,6

Afvandring

Der blev generelt ikke observeret drænedede arealer med rigkærvegetation. De drænedede arealer anvendes generelt til mere intensiv landbrugsdrift. Generelt

blev det snarere observeret som et problem, at arealerne var for våde til afgræsning med kreaturer (Tabel 5.13).

Tabel 5.13. Oversigt over afvanding og vandindvinding i forekomster af naturtypen rigkær (7230). Både antallet af forekomster og andelen af arealet er angivet. Udtræk fra TILDA.

Afvanding og vandindvinding	Antal forekomster	Andel af areal (%)
Afvanding og vandindvinding forekommer ikke	1	3
Tegn på afvanding (grøfter el. lign.), men uden tydelige vegetationsændringer	5	93
Afvanding medfører sommerudtørring og begyndende tilgroning)	-	-
Udbredt tørlægning og tilgroning med tørbundsplanter	-	-
Fuldstændig tørlægning af hele arealet	-	-
Registrering mangler	1	4